

	Answers	I.	II.	III.	Others
I. out	15	5	4	6	
II. "	8		2		
III. "	2	-	1	1	
IV. "	9	2	7	-	
V. "	5		2		
VI. "	5	2	3	-	
VII. "	3	2	1	-	
Prod. exp.	2	2	-	-	
	<hr/> 49				

Kossuth-díj 1956

Összesen hányan kaptak?	63	/ebből 6 osztott,
Az Akadémia javaslatára hányan?	11	/ebből 1 osztott,
Akadémia összesen hányat javasolt	47	/ebből 4 osztott

57.II.8.

MTA osztályai által 1957-ben Kossuth-dijra
javasoltak névsora.

N é v .	Kossuth-dijban részesült	
Knieszsa István	1953-ban	10.000 Ft
Turóczi-Trostler József		--
Marót Károly		--
Kodály Zoltán	1948.	20.000
	1952.	50.000
Németh László		--
Illyés Gyula	1948.	20.000 osztott
	1953.	30.000
Beke Ödön		--
Bóka László		--
Waldapfel József		--
Képes Géza		--
Remenyik Zsigmond		--
Bernáth Aurél	1948.	10.000
Szabó Árpád		--
Hadrovics László		--
Trencsényi-Waldapfel Imre		--
Marton Géza		--
Barta István		--
Mályusz Elemér		--
Balogh Jolán		--

Név.	Kossuth-díjban részesült.		
Garas Klára		---	
Dercsényi Dezső	1954-ben	10.000	osztott Csatkaival
Gerevich László	1954.	10.000	
Fülep Lajos		---	
Banner János		---	
Szilágyi János		---	
Molnár Erik	1948.	10.000	
Fejes-Tóth László		---	
Császár Ákos		---	
Surányi János		---	
Arany Sándor		---	
Ballenegger Róbert		---	
Ormos Imre		---	
Szelényi Gusztáv		---	
Babos Imre		---	
Horn Artur		---	
Nagy Lóránd		---	
Szabó Ferenc		---	
Gömöri Pál		---	
Környey István		---	
Haynal Imre		---	
Went István		---	
Krompecher István		---	

Név.	Kossuth-díjban részesült.	
Barta József	---	
Hevesi Gyula	---	
Barta István	---	
Gillemot László	1949-ben	20.000 Ft
Pantó Gábor	---	
Szabó Zoltán	1950.	10.000
Erdey László	1951.	10.000
Mester László	---	
Zimmermann Ágoston	----	
Dudich Endre	---	

<u>I. Osztály:</u>	Knieszsa István	I. fokozat
	Turóczy-Trostler József	I. "
	Marót Károly	I. "
	Kodály Zoltán	I. "
	Németh László	I. "
	Illyés Gyula	II. "
	Beke Ödön	II. "
	Bóka László	II. "
	Waldapfel József	II. "
	Képes Géza	III. "
	Remenyik Zsigmond	III. "
	Bernáth Aurél	III. "
	Szabó Árpád	III. "
	Hadrovics László	III. "
15./	Trencsényi Waldapfel Imre	III. "

<u>II. Osztály:</u>	Marton Géza
	Barta István
	Mályusz Elemér
	Balogh Jolán
	{ Balog Jolán - Garas Klára
	{ Dercsényi Dezső - Gerevich László
	{ Fülepp Lajos
	Boniner János
	Szilágyi János
8./	Molnár Erik

<u>III. Osztály:</u>	Fejes Tóth László	II. fokozat
	Császár Ákos	III. "

<u>IV. Osztály:</u>	Surányi János	I. fokozat.
	Arany Sándor	I. fokozat
	Ballenegger Róbert	II. "
	Ormos Imre	II. "
	Szelényi Gusztáv	II. "
	Horn Artur	II. "
	Nagy Lóránd	II. "
8./	S.Szabó Ferenc	II. "

<u>V. Osztály:</u>	Gömöri Pál	
	Környei István	
	Haynal Imre	
	Went István	
5./	Krompecher István	

<u>VI. Osztály:</u>	Hevesi Gyula	I. fokozat
	Barta István	II. "
	Gillemot László	II. "
4./	Pontó Gábor	II. "

<u>VII. Osztály:</u>	Szabó Zoltán	I. fokozat
	Erdey László	I. "
3./	Mester László	II. "

<u>Biológiai Csop.</u>	Zimmermann Ágoston	I. fokozat
2./	Dudich Endre	I. "

Osztályok	Összesen	I.fok.	II.fok.	III.fok.
I.Osztály	15	5	4	6
II. "	8			
III. "	2		1	1
IV. "	8	2	6	
V. "	5			
VI. "	4	1	3	
VII. "	3	2	1	
Biológiai Csop.	2	2		
Összesen:	47	12	15	7

70
57.11.5.

J a v a s l a t
az 1957 évi Kossuth díjra.

Az Osztályok a következőket javasolják Kossuth díjban részesíteni.
/Ez az összeállítás a fokozatok szerint történt, a II. és V. Osztály fokozatra nem tett javaslatot./

I. Osztály.

K n i e z s a István
Fokozat: I.

A magyar nyelvtudomány két elmúlt évének kétségtelenül egyik legjelentősebb eseménye Kniezsa István akadémikus nagy munkájának, A magyar nyelv szláv jövevényszavai I. kötetének /Budapest, 1955. Akadémiai Kiadó, 1044 lap/ megjelenése. E műben szerzője nemcsak valamennyi szláv jövevényszavunkat vizsgálja meg szakavatott kézzel, minden egyes szláv szónak egy kis monográfiát szentelve, de kiterjeszkedik azokra is, melyek eredete nem tekinthető biztosnak, valamint azokra, amelyeknek a tudományos irodalomban szláv eredetet kerestek volt, de amelyekről részint az elődök, részint Kniezsa kritikája megállta útja, hogy forrásukat másutt kell keresni.

A mű fontosságát szinte fölösleges hangsúlyozni. Szláv eredetű szavaink jövevényszavainknak számra legnagyobb és sok szempontból egyik legfontosabb csoportját alkotják. A velük kapcsolatos kérdések tisztázása mind a magyar, mind a szláv szótörténetnek igen jelentős gazdagodása és újabb szótörténeti kutatások biztos kiinduló pontja. Minthogy a magyar hangtörténet jelentékeny részben a jövevényszavak nyújtotta tanulságokon épül, a mű a maga értékes eredményeivel hangtörténetünk, s a hangtörténet alapvető szerepe folytán közvetve egész történeti nyelvtanunk számára is igen nagy nyereség, melyről minden nyelvtörténeti diszciplinánk lényeges gazdagodását, addigi eredményeinek megszilárdulását, kiegészülését és helyesbülését várhatjuk. De a szláv nyelvek történetes számára ilyen bőségben ad új anyagot, új megfigyeléseket, hogy e tudománysszakok ugyancsak sok tanulságot és új eredményt merithetnek belőle. - A mű fontossága azonban nem korlátozódik a szláv meg a magyar nyelvtudomány területére. Minthogy a szókincs a legszorosabb viszonyban van a nyelvet beszélő közösség életével, a szláv jövevényszavakkal kapcsolatos kérdések tiszt-

tázása igen sokat jelent a gazdaságtörténet, a néprajz és az egész művelődéstörténet sőt a politikai történet számára. A nagy feladat igen nagy követelményeket állított a szerző elé. Nemcsak a magyar meg a szláv nyelvek történetében kívánt tőle tökéletes, mélyreható ismeretet, de szinte éppugy megkövetelte az alapos tájékozottságot a török, a bizánci görög, a germán, a román nyelvek történetében, mert ezek nélkül lehetetlen lett volna egy-egy magyar szó összefüggéseinek gyakran igen bonyolult kérdését megoldani. Sokrétű feladatának Kniezsa kitűnően felelt meg. Bizvást elmondható, hogy e műben egy kiválóan széles látókörű, óriási anyagon uralkodni tudó tudós többévtizedes munkájának gyümölcse ért meg. Nemcsak hatalmas anyaggyűjtés, több igen tehetséges és tevékeny nyelvésznemzedék eredményeinek alapos kritikája, megrostálása teszi a könyvet nagyszabású teljesítménnyé és az új megoldások, ötletek százzai is. E munka megjelenése után igen lényeges pontokon másképpen látjuk a szláv lexikális és művelődési hatást, mint eddig, de melléktermékként számos egyéb fontos tanulság is kerekedik ki belőle, hogy csak egyet említek, bizánci görög jövevényszavaik sora, s ezzel kapcsolatban egy eddig eléggé nem méltatott nyelvi és művelődési hatás képe és bizonyítékai. - Módszertani szempontból is jelentős e munka. Kniezsa világosan látja a nyelv és az élet összefüggését, s ezért nem szakítja ki az egyes szót abból a fogalomkörből, amelybe tartozik, s abból a sokágu összefüggésből, mely belefűzi a kor, a gazdasági rend, a társadalmi és politikai szervezet, a művelődés szövevényébe, hanem állandóan nyitott szemmel vizsgálja a kapcsolatokat, s használja föl őket ellenőrzőül, tehát a nyelvészeti kutatás fontos eszközül, noha a szavak monografikus tárgyalása /a munka e fázisában az egyetlen lehetséges eljárás/ könnyen csábíthatta volna e tényezők elhanyagolására. - Minthogy a tudományos kérdések általában közel sem záródnak le egy-egy nagyszabású, gazdag új eredményeket hozó szintézis után, Kniezsa sem mondhatja ki minden ponton az utolsó szót, mely ellen nincs appelláta, de az kétségtelen, hogy a kutatást az egész vonalon igen jelentékeny mértékben előre vitte és a további fejlődésnek szilárd alapot épített. Ennél nagyobb érdeme egy tudományos munkának el nem képzelhető.

Kniezsa István eredményekben gazdag tudományos pályájának legjelentősebb állomása e könyv, mely, a külföldi szlávítáinak nagy érdeklődését tekintve, arra is hivatott, hogy a magyar nyelv-tudomány mindenütt meglevő jó hírét és megbecsülését határainkon túl is öregbítse. Noha a megjelent két kötet a mű első részének van jelezve,

lexikológiai szempontból zárt egészet alkot. Ha folytatása nem következne is -- ennek ellenkezőjére föltétlenül számítunk -- akkor sem volna torzónak tekinthető.

Turóczi - Trostler
József

Lenau-monográfiájáért. /Akadémiai Kiadó
1955. 266. 1./

Fokozat: I.

Ez a mű Turóczi-Trostler József sok évtizedes tudományos munkásságának egyik legkiemelkedőbb értéke. Szögezzük le előljáróban, hogy nemcsak a magyar irodalomtörténetírásnak értéke, hanem a német irodalomtörténetírás számára is az. Egyik bírálója helyesen állapította meg: "Turóczi-Trostler József könyve egyedülálló az egész Lenau-irodalomban, egyedülálló az eddig figyelmen kívül hagyott valóságos összefüggések feltárása, Lenau emberi és költői egyéniségének elemzése tekintetében épp úgy, mint a Lenau életmű ellentmondásos egészének értékelése szempontjából." /Halász, Előd, ITK. 1956. 2. sz./ A magyarországi születésű, nagy német költő értékelése több mint száz esztendővel halála után is, évtizedből-évtizedre tovább adott szólamokkal volt telítve, s ugyanakkor a német és a magyarországi Lenau-irodalom egyaránt sovíniszta vitáknak volt a tárgya. Másik jellemző vonása a korábbi Lenau irodalomnak a költő betegségével, elmebajával kapcsolatos patológiai magyarázatoknak a költészete elemzéséhez szükségtelen tulságos hangsúlyozása. Turóczi-Trostler 1954-ben megjelent Lenau-antológiája és az először itt megfogalmazott Lenau interpretálás hozta a kutatásban az első fordulatot. Az antológiában történt első helyes interpretáció nyomán, az egy esztendővel később kiadott könyvben megkaptuk az első olyan monográfiát, amelyben a költő nagyságához méltó képet nyert a magyar tudomány, s német nyelven való kiadásával hasonlóan kaphatott a német irodalomtudomány is. Turóczi-Trostler József műve elsőnek küszöbölte ki a költővel kapcsolatban egyon ismételt, üres, tartalmatlan szólamokat, nyújtott helyes emberi és költői elemzést, történelmi összefüggéseivel, s a költő ellentmondásaival együtt. Turóczi-Trostler Józsefnek elsőnek sikerült olyan képet alkotni Lenausól, amelyben már nyoma sincs a régi sovíniszta vitáknak, s hogy egy másik kritikusat idézzem: ez "az első olyan Lenau-ábrázo-

lás, mely sem el nem meríti Lenau alakját betegségének visszaható, hamisító eltulzásaival ~~hol~~mi morbid dekadenciába, sem nem kerüli meg ezt a kérdést a költő patológikus vonásainak "tapintatos" mellőzésével." /Bóka, MTA I. Oszt. közleményei, IX. kötet 3-4./

Midőn ezt a kitűnő monográfiát Kossuth-dijra javaslom, kérem a t. Osztályt, hogy vegye figyelembe Turóczi-Trostler József akadémikus sok évtizedes tudományos munkásságának egészét is. Azt a sok évtizedes munkásságot, amelynek nagy részét, évtizedekben mérve is a nagyobbik felét, mellőztetésük közepette végzett.

M a r ó t Károly
Fokozat: I.

"A görög irodalom kezdetei" című munkáért. Ez a mű a görög irodalom homályos kezdeteivel kapcsolatban felmerülő problémák tisztázása tekintetében alapvető jellegű és az érdeemes magyar vallás-és irodalomtörténész több évtizedes kutatásainak összegezése. Eredményeit, melyeket részben a Rómában 1955-ben tartott VIII. nemzetközi vallástörténeti kongresszuson is ismertették, a külföldi tudományos szakkörök is nagy érdeklődéssel és méltánnyalással fogadták. Munkájában a szerző nemcsak fontos irodalomtörténeti elvi kérdésekben foglal állást, mint amilyenek az írásos és írástalan /folklorisztikus/ irodalom kérdése, a próza és a költészet elsőbbségének problémája, hanem a Homeros-előtti görög irodalom periodizációjára, a görög költők és teoretikusok felfogására, a költői megszállottságra és a Szirénék, Charisok és Muzsák alakjának magikus eredetére vonatkozólag is új, eredeti nézeteket fejt ki, amelyeket az antik irodalmi és archeológiai tanuságok egész sorára alapít.

K o d á l y Zoltán
Fokozat: I.

A "Zrinyi szózata" és a "Nemzeti dal" megjelenítése alkalmából. A magyar zene nagymestere, legnagyobb élő művésznk ezidén tölti be 75. esztendejét. Teremtő és kezdeményező ereje a zenei alkotásban éppoly töretlen, mint a zenetudomány és a zenei nevelés te ületén. A magyar tudomány, egész szellemi életünk önmagát becsüli meg, amikor Kodály Zoltán munkásságát ezen az évfordulón a legmagasabbfok kitüntetésben részesíti.

N é m e t h László
Fokozat: I.

Igazán nagy íróvá az "Égető Eszter" című /Budapest, 1956. Magvető/ regényével vált. A "Bűn" ösztönös találatán kívül regényei a pamflet határán járó kulcsregények voltak, s noha minden rajta volt egy nagy tehetség bélyege, egy sem válhatott teljes-értékű művészi alkotássá, írójának majdnem pathologikus exhibicionizmusa okán. Az "Égető Eszter" a "Bűn" mellé és fölé sorol. Elcs társadalomkritika, mint minden alkotása, de itélését nem "ideologizálja" meg, nem villogtatja nagy műveltségét és értelmét, hanem áradó mesélőkedvvel és egy nagy megfigyelő pontosságával ábrázol és megjele nit. Művéből nemcsak egy kor kél életre, hanem egy tájegység is megelevenül: nemcsak ráismerünk regénye fiktív nevekkel leplezett szinterére, de otthon is vagyunk benne. Különösen kiemelendő az, hogy ez a multbonyuló regény nem torpan meg a jelen küszöbén: retrospektív fejezetei is a je-

lenre utalnak s a jelent érintő fejezetei nem pamfletszerűek. Stiláris biztonságban nem ösztönössége a dicsérendő, hanem rendkívüli mûgondja. Stilusának fénye nem a pergetett méz, hanem a kohóból kiöntött, ropant üllőkön, enormis kalapácsokkal formált acélé.

"Galilei" című történelmi drámája, melyet 1956-ban mutattak be, az ellenséges, értetlen uralkodó rendszer és a jövőt munkáló nagy alkotó konfliktusának mûvészi ábrázolása.

Fenti Kossuth-díjat az "Égető Eszter" megjelenése és a "Galilei" című drámájának bemutatása alkalmából kapja.

Illyés Gyula
Fokozat: II.

a "Kézfogások" című mûvéért.
A "Kézfogások" című kötete /Budapest, 1956. Magvető/ az elmúlt esztendőök legjelentősebb lírai alkotása s Illyés Gyula lírájának is csúcspontja. A kötet jelentős példamutatás egész irodalmi életünk számára tekintetben, hogy az emberi személyiség legszubjektivebb élményének lírai kifejezése nem kisebb közügy, mint azoknak a nagy nemzeti kérdéseknek lírai kifejezése, melyek ott lobognak Illyés egész lírai életmûvében, mert a sokszor fájdalmas, szubjektív vallomások egyszerű szépsége az emberség legmélyebb érzéseit ébreszti öntudatra. Csúcspontja e kötet Illyés lírai életmûvének, mert e kötetben feloldódik Illyés puritán szemérme, mely érzelmi világát eddig inkább elfedezte lírájában is, semmint feltárta, de feloldódik az a jégkércg is, mely lírájának hajdani politikai tüzet mintha kioltotta volna az utóbbi esztendőökben: Illyés közvetlenebb és merészebb lírikus, mint volt valaha is. Kötete az uniformizált érzések sematikus lírájának megsemmisítő ellenképe s annak a drámai dialogusnak legszebb kifejezése, melyet a forradalmi haladással eljegyzett magyar nép folytatott a hibákat elleplező, fejlődésünk belső ellentmondásait megoldás helyett eltagadó, a demokratizmust oly sokszor megcsufoló, az emberséget törvénytelen ségekkel sértő klikk-politika uralmával. Új hang ebben a lírában az az ifjui hevületű szenvedély, mellyel Illyés a kor és a betegség élményét kifejezi, ujdonság az allegória modern feléléstése, s az a sajátos feszültség, mely költői nyelvének egyre puritánabb, majdnem prózai egyszerűsége és versformáinak gazdagodása egységben feszül egymásnak.

B e k e Ödön
Fokozat: II.

egész életművéért. Beke Ödön a finnugor nyelvtudománynak nemzetközileg elismert munkása. Tudományos munkáját 1919-től legnagyobb nehézségek között folytathatta, mivel a proletárdiktatúra alatti szerepléséért a Horthy-rendszer eltávolította az egyetemről. Sokoldalú kutatásainak középpontjában a mari nyelv kutatása állott. Jelentős munkásságot fejtett ki a két világháború között, mint a "Magyar Nyelvőr" munkatársa, majd szerkesztője, teret adva a Horthy-rendszer által üldözött nyelvészeknek.

B ó k a László
Fokozat: II.

Ady-monográfiájáért. Bóka László Ady-monográfiájának első része valóban önálló egész, mint azt az előterjesztés hangsúlyozta is. Ezenfelül módszertani jelentősége szinte nagyobb tartalmi újdonságainál, pedig azok is jelentékenyek. Bóka László művében példát ad a biográfia és a költői mű olyan szoros összeforrasztására, melyre a nemzetközi irodalomban is kevés mintát adtak. Tárgyalását a magyar széppróza klasszikus színvonalán tudja tartani. Szemlélete a történeti materializmus nem vulgarizáló, hanem elmélyedő formáját mutatja.

W a l d a p f e l József "A magyar irodalom a felvilágosodás korában"
Fokozat: II.

című munkájáért. Waldapfel munkája az első kísérlet arra, hogy egy nagyobb irodalmi korszak marxista-leninista értelmezést nyerjen. Művében a korszak politikai, társadalmi, gazdasági mozgalmait megfelelő módon érvényesülnek az irodalmi mozgalmak kialakulásában. Néhány írói portréja, így elsősorban Bessenyei György és Kármán József ábrázolása, messze felülhaladja elődeinek munkáját.

K é p e s Géza
Fokozat: III.

a "Vajudó világ" /Budapest, 1954. Szépirodalmi Könyvkiadó/, "Napkelte Mongóliában" /Budapest, 1955. Szépirodalmi Könyvkiadó/, "Só és bors" /Budapest, 1956. Szépirodalmi Könyvkiadó/ című kötetei alapján. A "Vajudó Világ", "Napkelte Mongóliában" "Só és bors" című köteteivel érdemli meg a Kossuth-díj elismerését. Képes Gézát az irodalmunkban eluralgó lírai szemérem irodalompolitikája az irodalmi élet mesgyéjére, a műfordítás gyeplőjére igyekezett száműzni. A "Vajudó Világ" megszégyenítő bizonyítéka annak, hogy az irodalompolitika vakágában éppen olyan jelenségek mellett haladt

el érzéktelenül, amilyeneket művi úton igyekezett előállítani. Képes Géza lirájában a néphez való tartozás organikus hitelessége párosul a nép ügye mellé tudatosan álló erkölcsi szándékkal s nyers kifejezést gyökös magyar nyelven, világirodalmon nevelt formagazdagsággal, sokhuru liráján. Sajátos végletei lírai sokoldalúságának gyengédhangu, meghitt, bujtott tűzü szerelmi lírája s az az ódai hevület, mely nemzeti multunk nagyjairól rajzolt lírai portréjain átzug. A "Napkelte Mongóliában" nem egyszerű lírai utirajz /annak is kiváló/, hanem egyetlen utiélmenyen keresztül annak felillantása, ami századunk egyik elhatározó élménye: a gyarmati népek bilincstörő talpraszökkenésének. S egyben olyan ősi élményréteget óbraszt életre egy nép lelkében, mely népünk multjának, ősi kötöttségeink ad új erőforrást. A "Só és bors" a magyar szatirikus epigrammának valóságos ujjáéledése, melyben egybevillan klasszikusaink ígén yes hagyománya a pamfletirók s a kollegiumi diák-coetusok alkalmi szisszeneteinek kiméletlen élességével, pajkos derűjével.

R e m e n y i k Zsigmond a "Por és hamu" /Budapest, 1955. Magvető/
regénye alapján.
Fokozat: III.

A "Por és hamu" című regény egy sajátos, minden problematikussága mellett is jelentős életmű első teljesértékű alkotása. Remenyik írói pályájának kezdetén, a huszas években, a formabontó excentricitás, a realitást a valóságfelettivel kacéran keverő bizzarság virágozott a tehetsége kibontakozása idején a szociográfiai hitelességre törő naturalizmus hódította. Remenyik mindkét stilusirány neveltje volt s groteszk, illetve később fantáziának és stilusnak hátatfordító műveit megterhelte még az is, hogy jelentős ideig külföldön élt és idegen nyelven írt: tévutrávhatetlen, igazi tehetsége valósággal csak átírizált a helytelen stilusirányok s a nyelvi idegenszerűség szigetelő rétegein. Legújabb regénye is önéletrajzi regény, de előző műveivel ellentétben, ebben nem az emlékezés lírája, nem is a szociografikus hűség igénye, vagy a különlegesnek, excentrikusnak keresése dominál. Igaz és élményszerű, de nem lírai és dokumentáris alkotás, hanem igazi epikus mű s ha van benne szubjektivitás, az a szerző elhatározó morális aspektusa, egy olyan megvesztegethetetlen társadalmi erkölcs, mely szigorúval kompozicionális erénnyé válik. Ez a regény, mely egy katonatiszt öngyilkossága több verziójának létszólag szenttelen

felsorolásán keresztül egy társadalmi osztály büncinck epikus ítélte, sajátos, szintetikus kompozíciójával túllép a szokványos historizáló-ankdotizáló epikus stíluson s azzal, hogy esendő hőst rokonszenvével ajándékozza meg, társadalmi ítéletének morális erejét is felfokozza. Költői nyelvének idegenszerűsége eltűnt, de az idegenben töltött esztendőik iskolája most meghozza gyümölcsét: ez a visszamagyaruló, visszaizesedő nyelv megtartja a latineredésű irodalmak stíláriis tanulságait. Reményik Zsigmondot a közelmúlt irodalompolitikája, - méltatlanul! - hallgatásra ítélte, a Kossuth-díj igazságát is szolgáltatna ennek a becsületes írónak, József Attila kevés-számu barátai egyének.

B e r n á t h Aurél
Fokozat: III.

"Igy éltünk Pannóniában/ Budapest, 1956. Szépirodalmi Könyvkiadó/ című önéletrajzi regénye alapján.
Az "Igy éltünk Pannóniában" című önéletrajzi regény egy nagyobb műnek /"Kor és pálya"/ megnyitó darabja, sajátos jelenség. Irodalmunk nemcsak poeta doctus-okban bővelkedik /elég Kazinczyt, Csokonait, Aranyt, Babitsot emlitenem/, de a pictor doctus-okban is /Rippl-Rónai, Réti, stb./, sőt poeta-kban is /Tardos-Krenner/. De mindőjüknek a pictura volt elsődleges területük, - Bernáth Aurél az első és egyetlen, aki festőnek s írónak egyként kiváló. "Igy éltünk Pannóniában" című művével a mai magyar széppróza élvonalába lendült. Ez a realista remekmű egyszerre szatirikus leleplezése a közelmúlt magyar társadalmának, gondos-pontos lélektani ábrázolása egy művészi életpálya megindulásának és gazdag költőiségű lírai regény, melyben a valóság meghamisítása nélkül lengi be az élményeket az emlékezés meghatott fénye. Különös ízt ad a regénynek az, ahogyan Bernáth Aurél a festői látásmódot írói ábrázolássá transzponálja: alakjait s tájait írói eszközökkel tudja, a szó szoros értelmében "láttatni". Művének erényei közt felemlítendő művének szerkezete /az életrajzi regényekkel együttjáró chronológiai rendezést kompozicionális egységek egymásbakulcsolódo sorává tudja változtatni/ és cicomátlan, minden stilizálástól tartózkodó egyszerűségében is nagyvonalu prózairó stílusa.

S z a b ó Árpád

Fokozat: III.

Homerósról írott monográfiája és a görög dialektikáról írott tanulmányai alapján.

Homeros monográfiája mint "népszerűsítő" mű jelent meg, azonban munkájában jelentős eredeti kutatásokon alapuló megállapítások rejlenek, s egyébként is szép példája annak, hogy a tudományos színvonal és eredetiség követelményének érvényben tartásával hogyan lehet széleskörű érdeklődési körök számára egy szakkérdést megvilágosítani. A görög dialektikáról írott tanulmányai jelentős kísérletek a dialektikus gondolkodás történeti kialakulásának felfedezésére. E tanulmányok nemzetközi visszhangjára mi sem jellemzőbb, mint az, hogy Szabó Árpádot a berlini Humboldt egyetem vendég professzorként két szemeszterre meghívta.

H a d r o v i c s László

Fokozat: III.

"Az ó-magyar Trója-regény nyomai a délszláv irodalomban" című értékezése alapján. Tanulmányának kettős jelentősége van. Egyrészt rámutat arra, hogy emlékekben szegény régi irodalmunk elveszett alkotásainak nyomait sikerrel kereshetjük a szomszéd népek irodalmában, másrészt kutatásai példái lehetnek annak, hogyan szövődik egybe és milyen sikerekre vezethet a nyelvtudományi és irodalomtörténeti kutatások komplexitása.

T r e n c s é n y i

W a l d a p f e l Imre

Fokozat: III.

Hesiodos "Munkák és napok" című művének fordításáért és kommentálásáért.

Trencsényi Waldapfel Imre fordítása a görög irodalom egyik leghaladóbb alkotását teszi hozzáférhetővé magyarul. Fordításához nem szokványos jegyzeteket csatol, hanem olyan Hesiodos tanulmányokat, melyek a Hesiodos-kutatást nemzetközi viszonylatokban is előre viszik. Munkája példa lehet arra, hogyan kell a polgári tudomány eredményeit felhasználni és megvitatni elvi engedmények nélkül.

II. Osztály.

Dr. M a r t o n Géza

Fokozat:

A római jogi tanszék vezetője, a polgári jogi felelősségi rendszer önálló, mély elméleti alapokon nyugvó kidolgozásával és 50 éves egyetemi tanári működése során alkotott tudományos munkáival, egész élete művével kimagasló szolgálatot tett a magyar jogtudománynak. Római jogi tankönyve 1922. évi első kiadás óta több kiadásban jelent meg, s jelenleg is átdolgozott formában - megjelenés előtt áll. A kártérítési jog, illetve a felelősségtan körében kifejtett nagy tudományos munkássága külföldön is sok elismerést váltott ki, hazai vonatkozásban pedig a polgári jog gazdagítása mellett a polgári jogi kodifikációs munkában nagy segítséget jelentett.

Kitüntetésével nemcsak egy arra önmagában is érdemes tudományos alkotás, hanem egy eredményekben gazdag, fáradtságot nem ismerő munkás élet kapja meg jól megérdemelt jutalmát.

B a r t a István

Fokozat:

Több, mint 20 éves tudományos munkásságra tekinthet vissza. 1945-ig magyar történettel, egyháztörténettel és kulturtörténettel foglalkozott. Ezekből a tárgykörökből számos tanulmánya jelent meg. /Az egyház és állam viszonya Magyarországon a középkor végén 1935.; Középkorvégi szellemi művelődésünk és a külföldi egyetemek, Regnum egyháztörténeti évkönyv 1937.; Ungarn und die Wiener Universität des Jesitenzeitalters, a Bécsi Intézet évkönyve 1937.; A magyar történetírás 1920-1938. között, Erdélyi Múzeum 1938, Középkori közjegyzőségeink történetéhez, Szentpéteri-émlékkönyv 1939.; Az 1743. évi moldvai magyar jezsuita misszió, Regnum egyháztörténeti évkönyv 1943./

A felszabadulás előtt, még 1941-ben került az egykori Teleki Pál tudományos intézethez és annak előbb Kelet-európai Intézetté, majd Történettudományi Intézetté való átszervezése után továbbra is az Intézet tudományos munkatársaként működött. 1947. óta a

"Kossuth összes munkái" c. kiadványsorozat szerkesztője. A sorozatban eddig megjelent: Kossuth Országgyűlési tudósítások I.-III. kötete, a IV. kötet sajtóra kész állapotban van. Megjelent továbbá Kossuth Lajos 1848-49-ben c. sorozat I-III-IV-V. kötetek, amely a magyar forradalom és szabadságharc ezig legterjedelmesebb és legfontosabb okmánytára. A kiadványok alapos, lelkiismeretes, magas tudományos színvonalu munkáról tesznek tanulságot és történetírásunk számára megbízható forrásul szolgálnak. Az utóbbi években megjelent és az 1848-49-es forradalom és szabadságharc kérdéseivel foglalkozó tudományos feldolgozások nagymértékben a fenti kiadványsorozatokra támaszkodnak.

Barta István munkássága nem korlátozódott csupán forráskiadványokra, hanem eredeti kutatások alapján tanulmányokban is feldolgozta az 1848-49-es forradalom és szabadságharc főbb eseményeit. /Kossuth az utolsó rendi országgyűlésen. Bevezető tanulmány az 1848-49-es sorozat első kötetéhez. 1951.- A magyar szabadságharc vezetői és a bécsi októberi forradalom. Századok 1952, megjelent németül is az Acta sorozatban. - Kossuth és Csányi. Századok 1952. - Az 1849. január 2-i haditanács. Hadtörténeti Közlemények 1955. - A kormány parasztpolitikája 1849-ben. Századok 1955-56., folytatásokban/. A szerző tanulmányai a marxista történetírás alapvető igazságainak tekintetbevételével és felhasználásával íródtak és történetírásunknak igen jelentős teljesítményei.

M á l y u s z Elemér

Fokozat:

Harmincöt éves tudományos pályafutásra tekinthet vissza. Munkásságát "Turóc megye kialakulása" c. tanulmányával kezdte, mely elmélyült társadalmi elemzésével tűnt fel. Később a "Magyarság és nemzetiség", valamint a "Település és népiségtörténeti értekezések" címen megjelenő sorozatokat szerkesztette és a település- és népiségtörténeti iskola ismert és tekintélyes képviselőjeként szerepelt. Mint ilyen mindinkább szembekerült a 30-as években mindinkább térthódító németbarát fasiszta irányzattal, de azzal egy hasonlóképpen hely-

telen és politikailag káros történeti szemlélet állított szembe. 1945-ben tudományos és politikai téren elkövetett hibái miatt nem igazolták és mint nyugdíjas professzor működött mindaddig, míg két évvel ezelőtt a Történettudományi Intézethez nem került, mint tudományos munkatárs.

Nyugdíjaztatása után minden nehézség ellenére tovább folytatta tudományos munkáját és fáradhatatlan levéltári kutatások alapján összegyűjtötte és sajtó alá rendezte a Zsigmondkori Okmánytár két kötetét, mellyel régi hiányt pótolta a hazai történettudományban. Nem zárkozott el feldolgozásokkal sem, amiről "A magyar parasztság története a XIV. században" c. kötet két kiemelkedő tanulmánya is tanuskodik. Meg kell említeni, hogy korábbi eredményes munkássága kiterjedt az árpádkori társadalomtörténet kérdéseire, a középkorvégi hűbériség és államszervezet viszonyaira /Mátyás emlékkönyv/ és két hatalmas forráskiadványa jelent meg az ujkori magyar történet köréből. /Sándor Lipót főherceg iratai. A türelmi rendelet./ Figyelmet érdemelnek sok újat hozó kulturtörténeti tanulmányai, /Margit legenda, Toldi monda./

Régi és újabb munkásságát összevetve megállapítható, hogy igen lelkiismeretesen igyekezett felszámolni a multbeli ideológiai tévedéseket. Tevékenyen részt vesz történetírásunk egyes fontos kérdéseinek a megvitatásában és jogos bíráló megjegyzései mellett, lényegében megbecsüléssel és elismeréssel nyilatkozik a marxista szemléletnek és módszernek a történettudományban is megmutatkozó kétségtelen eredményeiről, sőt nem egy esetben felsőbbrendűségéről is.

Balogh Jolán

Fokozat:

A Bakócz kápolna c. könyvéért és a magyarországi reneszánsz művészet történetének kutatásáért.

A Bakócz kápolna c. könyve a magyar reneszánsz művészet legkiemelkedőbb alkotásának példaadó módszerű monografikus feldolgozása, amellyel a magyar művészettörténet régi mulasztását pótolta. A Bakócz kápolnát az európai reneszánsz fejlődésének összefüggésébe állította és egyben megvilágította a magyar reneszánsz sajátos vonásait. Balogh Jolánnak ez a munkája szerves része a magyar középkori és reneszánsz művészettörténet terén kifejtett több évtizedes kutatásainak, amelyeknek kiemelkedőbb eredményei a Kolozsvári Márton és György

mesterekről szóló tanulmány, az erdélyi reneszánszról szóló összefoglaló munka és kéziratban már elkészült Mátyás és a reneszánsz c. könyv. Munkásságával nemzetközi elismerést vívott ki.

Balogh Jolán, Garas Klára
Dercsényi Dezső és
Gerevich László szerzők
Fülep Lajos szerkesztő

A Magyarország művészet története
I. kötetért.

Fokozat:

A magyar művészettörténet régen várt korszerű összefoglalásának első része, amely a honfoglalástól 1800-ig ismerteti a művészetek magyarországi fejlődését. Az egyes korszakok legkiválóbb szakértői a legújabb kutatások alapján, új történeti szempontok szerint szélesebb körök számára is hozzáférhető formában összegezték a román-, gótikus-, reneszánsz- és barokk-kori művészet történetét. A kötet megjelenése az oktatás, a rokon tudomány és a művészet iránt érdeklődő közönség, valamint a szomszédos országok művészettörténeti kutatásának szükségleteit egyaránt kielégíti. Nagy érdeme, hogy tanúsítja a magyar művészet értékes hozzájárulását az európai népek művészetéhez és kimutatja a magyar művészet fejlődésének sajátos vonásait.

B a n n e r János

Fokozat:

"Die Pécelser Kultur" c. munkájáért /Archaeologia Hungarica, Series nova XXXV., Bp. 1956./ Ez a mű a korábban badeninak nevezett kultúra hazánkban és a szomszédos országokban előkerült emlékekkel szemantikus feldolgozása, amely a leletek pontos leírásán kívül a kultúra hordozóinak települési, gazdasági és társadalmi viszonyaira, továbbá a kultúra chronológiájára, elterjedésére és hatására is fényt derít. A szerző, akinek 1928. óta a témakört érintő kb. 30 részlet-publikációja jelent meg, munkájában összegezi kutatásai eredményeit, melyeket a külföldön is nagy elismerés kísért. Megjegyzem, hogy a címlapon olvasható "Unter Mitwirkung von József Korek" szöveg értesülésem szerint csak arra utal, hogy néhány temető leírása Korektől származik, de ő nem tekinthető társszerzőnek, mert a szintézis kizárólag Banner munkája.

S z i l á g y i János

Fokozat:

"Aquincum" c. munkáért /megjelent magyar és német kiadásban, Budapest, 1956./ összefoglaló képet ad az irodalmi források és az előkerült leletek alapján a római város történetéről, szervezetéről, épületeiről, lakosságának művelődéséről, és társadalmi és gazdasági viszonyairól. A szerző, akinek nagy érdemei vannak az Aquincumban és környékén újabb végzettségi átszámítások körül /pl. a helytartói palota feltárása/, e munkában értékesíti több évtized óta végzett kutatásait, melyekről korábban sok részlettanulmányban számolt be. Minthogy e mű az első magyar nyelvű ismeretterjesztő összefoglalás Aquincum életéről, a munka az érdeklődő közönség számára mind itthon, mind külföldön igen értékes alkotás.

M o l n á r Erik

Fokozat:

"A történelmi materializmus filozófiai alapproblémái" c. munkáért. Ez a mű a filozófiai megalapozását adja annak a módszernek, ahogyan a marxizmus a társadalmi problémákhoz közeledik. Olyan alapvető módszertani kérdésekkel foglalkozik új és alkotószellemű megvilágításban, amelyeket hosszú időn keresztül, mint lezárt kérdéseket kezeltek. Egyaránt szembefordul az idealista és a dogmatikus felfogásokkal és szembeállítja ezekkel a helytelen nézetekkel a marxizmus módszerét, melyet gyökerében hat át az objektív igazság felismerése. Különösen jelentősek azok a fejtegetései, amelyek a dialektika egyes kategóriáinak a társadalomban való konkrét jelentkezését elemzik. Molnár Erik műve a filozófiai irodalom értékes gazdagodását jelenti.

III. Osztály.

Fejes - Tóth László
Fokozat: II.

A szabályos testek szélsőértéktulajdonságai továbbá a konyex testekkel kapcsolatos elhelyezési és fedési problémák vizsgálata során elért eredmények. Mindkét problémakör Fejes-Tóth László kezdeményezése és munkássága nyomán önálló tudományággá fejlődött, amelynek fő feladata a szabályos politópok, térfelbontások, tartományrácsok és más szabályos alakzatok szélsőértéktulajdonságokkal való jellemzése. A két problémakörrel kapcsolatos vizsgálatait foglalja össze a "Lagerungen in der Ebene, auf der Kugel und im Raum" című Berlinben megjelent könyve, amely mind külföldön, mind belföldön nagy elismerést váltott ki.

Császár Ákos
Fokozat: III.

A valós változás függvények szerkezetére, valamint a valószínűségszámítás egyes alapvető kérdéseire vonatkozó mélyreható eredményes kutató munka.

IV. Osztály.

- 16 -

S u r á n y i János

Fokozat: I.

Növénytermesztésünk egyik kiemelkedő szellemi irányítója és korai uttörő képviselője azoknak a korszerű talajművelési és termesztési eljárásoknak, amelyek teljes valóságukban csak a felszabadulás utáni időkben bontakozhattak ki.

Takarmánytermesztésünk helyes utjának megjelölése, valamint a száraz viszonyok között is biztosan termő takarmány-cirok-félék meghonosításával és elszaporításával elérhető nagymértékű vetőmagnegtakarítás /kukorica/ valamint takarmánybázisunk mennyiségi és minőségi fokozásának lehetősége eredményei közé tartozik.

Alapvető érdeme van buzatermesztésünk harmincas évek folytán történt átszervezésében, valamint a különféle fajták használati értékének megállapításában, továbbá buzatermesztésünk megszervezésében.

Hatalmas szakirodalmi munkássága ezernél több szakcikkben és dolgozatban nyilvánul meg, melyek hézagpótlóak és szinte nélkülözhetetlenek mezőgazdasági irodalmunkban.

A r a n y Sándor

Fokozat: I.

A szikes talajokra vonatkozó több mint harmincéves kutatómunkájának eredményeit "A szikes talajok és megjavításuk" című 1956-ban megjelent könyvében foglalta össze. Ez a nagy szaktudásra és több évtizedes gyakorlati tapasztalatokra felépített munka nélkülözhetetlen segítőtje a kérdéssel foglalkozó szakembereknek, valamint a szikes talajon dolgozó mezőgazdának.

Egyetemi tanulmányainak befejezése után egyéb hivatalos munkája mellett is módot talált a hortobágyi szikes talajok tanulmányozására. Kutatómunkája eredményeként számos közleményt és szakcikket írt a szikes talajok keletkezéséről, tulajdonságairól és javításukra alkalmas eljárásokról. Talajvizsgálati módszereit nemcsak hazai, hanem a külföldi kutatók is kiterjedten használják.

Behatóan tanulmányozta az öntözővizek tulajdonságait és azoknak a talajjal való kölcsönhatását. Eljárást dolgozott ki - az öntözésre alkalmatlan - szikes vizek megjavítására, mely eljárást a tiszalöki öntözőrendszerben és a gyakorlatban is alkalmazzák.

B a l l e n e g g e r Róbert
Fokozat: II.

Ezévben tölti be 75-ik életévét. Több mint ötven év óta a magyar talajtan csendes, szerény, de nagyértékű tudósa. 1904-ben kezdte el tudományos pályafutását a Földtani Intézetben, 1922-49-ig nyugdíjaztatásáig egyetemi előadásaiiban számos szakemberről ismertette meg elsőként a Dokucsajev által megalapozott modern talajtan jelentőségét. "Ternó földünk" című munkájában elsőnek ismertette /1921/ ennek az iskolának a tanait és alkalmazta a magyar talajviszonyokra. Több mint 200 tudományos és ismeretterjesztő tanulmánya, könyve jelent meg, mely nevét és ezzel a korszerű magyar talajtani tudomány továbbfejlesztését világviszonylatban is ismertté tette. A Nemzetközi Talajtani Társaság alapító tagja volt és több ízben választották meg - még távollétében is - a Társaság vezetősébe. Magas kora ellenére is tevékenyen részt vesz a magyar talajtan fejlesztésében. Hézagpótló munkát végzett az általa kezdeményezett 1952-ben megjelent "Talajtani módszer-könyv" megszerkesztésével. Vezetője volt az 1956-ban Párisban megtartott Nemzetközi Talajtani Kongresszuson résztvevő magyar küldöttségnek. Sok érdeme van abban, hogy a mai magyar talajtani eredményeket kezdik ismét külföldön is megismerni és megbecsülni.

O r m o s Imre
Fokozat: II.

A nemzetközi kertművészeti irodalom legkiválóbb művei közt is kiemelkedő helyet foglal el a "Kerttervezés" című, megjelent 65 iv terjedelmű munkája. Könyvében a szocialista városrendezés, a városi zöldterületek problémáit s ezzel kapcsolatosan a kerttervezés legkorszerűbb szempontjait taglalja. Tudományszakának nemcsak kiváló elméleti művelője, amit irodalmi munkássága, kiváló egyetemi és főiskolai tankönyvei is bizonyítanak, hanem mint kertépítő és tervező művész, működésének kezdete óta a korszerű kerttervezési irányelvek érvényesítője. Önálló iskolát alapított a magyar kerttervezésben. E téren kifejtett tudományos kutató, tervező és szervező munkája jelentős a tudományterület fejlesztése szempontjából.

S z e l é n y i Gusztáv
Fokozat: II.

Három évtizedes kutatói tevékenysége alatt az alkalmazott rovartanban fejt ki eredményes munkásságot. Különösen kiemelkedők a rovarkártevőkben élősködő fürkészdarazsak biológiájának és rendszertanának, a takarmánynövények, az olajosnövények és a gyümölcsösök kártevői biológiájának és az ellenük való védekezés módszereinek kutatása terén végzett mélyreható és eredményes munkái. Nagyjelentőségűek s a külföldi szakemberek széleskörű elismerését is kiváltották a legújabban végzett, főleg elméleti kutatásai az agrárterületek állati életközösségeinek /zoocönológia/ problémái terén. Ezek a kutatások elmélyítik a növényvédelem biológiai szemléletét és lehetővé teszik az eddigi módszerek helyett korszerűbb biocönológiai eljárások bevezetését a kártevők elleni védekezésben.

B a b o s Imre
Fokozat: II.

"Magyarországi táji erdőművelésének alapjai" című munkája a magyar erdészeti szakirodalom újszerű alkotása. Munkásságában nagyjelentőségű az erdők talajtani, éghajlati és növénytársulási alapon történő termőhely térképezése az egyes tájak főbb erdőtípusainak megállapítása. Az ország összes erdőgazdasági tájaira kiterjedő munkájából is kiemelkedik a Duna-Tiszaközi homokhát és a nyírségi homok erdészeti termőhely feltárása. Munkásságával nemcsak továbbfejlesztette a növénytársulásokon alapuló homoki termőhely osztályozási és fafajválasztási elméleti rendszerét, hanem olyan gyakorlati módszert adott az erdőrendezők és erdőművelők kezébe, amelynek segítségével a homokvidékek rendkívül változatos és bonyolult termőhelyi viszonyai között az eddiginél sokkal biztonságban megtudják választani az egyes domborzati és egyéb tényezőknek megfelelő állománytípusokat, illetve ezek fa- és cserjefajait.

H o r n Artur
Fokozat: II.

"Állattenyésztés" című 1956-ban megjelent könyve nemcsak irányt mutató a hazai haladószerű állattenyésztőink számára, hanem megbecsülést szerzett külföldön is. Könyvét a Csehszlovák Tudományos Akadémia cseh nyelven is kiadja, továbbá tárgyalások folynak orosz, német és román nyelvre történő kiadására vonatkozóan is. Tudományos és gyakorlati munkássága nagymértékben hozzájárul a magyar állattenyésztés színvonalának és hozamának emeléséhez. Munkássága külföldi vonatkozásban is elismert.

N a g y Lóránd
Fokozat: II.

Az általa kidolgozott, az "Állami gazdaságok üzemelemzési és üzemszatisztikai munkája" tudományos rendszert jelent az üzemek biológiai, technikai és mezőgazdasági erőforrásaira vonatkozó adatok számba vételére és összefoglalására. Megadja az üzemek technikai és gazdasági hatásfokának kimutatásához szükséges elemzési módszereket és mutatószámokat. Ennek révén lehetővé teszi a gazdaságok szervezetében és működésében jelentkező hibák feltárását és az üzemek okszerű fejlesztését. Munkája így nemcsak az üzemek organizmusának és a termelés tényezőinek hatékony tudományos elemzésére nyújt módszert, hanem igen nagy jelentőségű gyakorlati szempontból is azáltal, hogy az üzemek irányításának és az üzemi szaktanácsadásnak megteremti az objektív alapjait.

S. Szabó Ferenc

Fokozat: II.

A háború folyamán csaknem teljesen elpusztult Mezőgazdasági Múzeumot újjá alakította, olyan formában és módszerrel, hogy annak eredménye az ország határain túl is elismerésre talált. A múzeumi anyag tudományos formagazdag összeállítása, az egyes mezőgazdasági termelési ágak gyűjtéményes történeti fejlődése, a legújabb kutatási eredmények és azok gyakorlati megvalósításának szemléltető ábrázolása, szervezőképességét igazolja. "60 éves Mezőgazdasági Múzeum" című munkájában a magyar agrárkulturális élet egy szakaszát elemezve tárgyalja. Az agrár-muzeológianak kivételes tehetségű művelője, aki a Mezőgazdasági Múzeum kialakítását korszerű szemléletből kiindulva valósította meg. Munkáját a nagyszámu külföldi mezőgazdasági szakemberek és a magyar látogatók egyaránt elismeréssel méltatják.

V. Osztály.

Dr. G ö m ö r i Pál

Fokozat:

Több éven keresztül és széles körben különös intenzitással foglalkozott a veséknek a vérkeringés szabályozásában játszott szerepével. Munkássága igen szép eredményeket hozott, amennyiben kimutatta, hogy az egész perctérfogathoz viszonyítva a hypoxeniás állapotokban a veséken átáramló vér mennyisége lényegesen nagyobb mértékben csökken. Teljesen új, általa kidolgozott metodikával kimutatta, hogy a vese vérkeringésében és ennek fentemlitett szabályozásában a központi idegrendszernek döntő szerepe van.

Eredményeiről úgy hazai, mint külföldi előadásokban igen nagy sikerrel számolt be. Munkái a Korányi-iskola folytatását jelentik és a magyar vesekutatások eddigi vezetőszerepét világszerte tovább erősítik.

Dr. K ö r n y e i
István

Fokozat:

A magyarországi vascularis anoxémiás állapotok terén végzett vizsgálatai igen jelentősek. Erről a témáról az Akadémia kiadásában tavaly németnyelvű könyve jelent meg, amely nemzetközi viszonylatban is igen nagy sikert aratott. A könyvet rövid időn belül második kiadásban is meg kellett jelentetni. Hazánk egyik legkiválóbb neurológusa.

Dr. H a y n a l Imre

Fokozat:

A diencephalon rendszer kórélettanára vonatkozó vizsgálataiért, amelyek során felfedezte, hogy a hypophysis működését gátló vegyület /paraoxipropionphenol/ a polycythaemia verát gyógyítja. Ezzel egy eddig nehezen befolyásolható betegség gyógyítása terén sikereket ért el.

Dr. W e n t István

Fokozat:

Tudományos munkájában kiemelkedő eredményeket ért el a felszabadulás után a hisztaminazofehérje előállításával. Az utóbbi években elmélyült elméleti kutatásokat végzett az élő szervezetben keletkező ingerek hatására létrejött változások utáni normalizálódás folyamatára vonatkozóan. Kimutatta, hogy a különböző szervekben a működés fokozódás, vagy gátlása, adrenalin, vagy histamin hatása, kiváltja az ellenkező irányban ható hormon termelésének átmeneti

fokozódását, ezeknek a hatásoknak gyakran előforduló kétfázisos jellegét. Különösen jelentős az a felfedezése, hogy ebben a hormonális ellenregulációban az idegrendszernek döntő szerepe van.

Számos kiváló tanítványt nevelt és nevel ma is. Az elmúlt évben megírta az élettan tankönyvét. A Magyar Tudományos Akadémia Élettani Főbizottságának elnöke, a debreceni Orvostudományi Egyetem dékánja.

Dr. K r o m p e c h e r Mint a debreceni Anatómiai Szövet és Fejlődéstani Intézet igazgatója évtizedek óta a vázrendszer szövettani genezisével foglalkozik, s ezen kutatásaiban kiemelkedő eredményt ért el. A szervezet és funkció kölcsönös kapcsolatának alapján megismerte a mechanikai behatások szövetformáló befolyását, s ezáltal a vázrendszer gyógyításának előmozdításában aktíve közreműködni tudott. Kutatásainak nem csak elméleti, hanem igen nagy sebészeti gyakorlati jelentősége van.

István

Fokozat:

VI. Osztály.

Dr. B a r t a József

Fokozat: I.

Az elméleti műszaki mechanika legnagyobb élő magyar művelője. Tudományos munkásságát elsősorban a rugalmasságtan körében fejtette ki. A vektor és tenzorszámítás területén végzett tudományos kutatómunkájának eredménye a vektor, tenzor számítás alkalmazása a mechanika területén. Értékes elméleti munkát folytatott a szerkezetek lengéstanának továbbfejlesztésében. Számos elméleti mechanikai tétel kidolgozása fűződik nevéhez. Az elmúlt évek folyamán főként az építmények rezgései és a lemezelmélet továbbfejlesztése terén ért el hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt igen figyelemreméltó eredményeket. 1938-tól kezdődően minden évben több tudományos dolgozata jelent meg a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában és igen sok tanulmányát kiadta a francia, olasz, belga és holland akadémia is. Az utóbbi években kiadott jelentősebb tudományos dolgozatai:

"Sur l'estimation de la tension de torsion." Brussel. Nemzetközi Mech. Kongresszus. 1956.

"On the estimation of the torsional rigidity." Holland Akadémia kiadásában 1956.

"Über die Berechnung der zulässigen Druckkraft des elastischen Stabes" Acta Technica. 1956.

"Circular Plate Uniformly Loaded on a Diameter." Acta Technica. 1956.

"Quelques formules pratiques pour le calcul statique des poutres Langer". Acta Technica. 1956.

"Inequality Relation Between Torsional and Flexural Rigidity". Acta Technica. 1956.

Dr. Hevesi Gyula

Fokozat: I.

A magyar műszaki tudományos élet beindítása, megszervezése és működése érdekében páratlan munkát végzett. A MTA Műszaki Tudományok Osztályának megszervezésével, életének kialakításával élő kapcsolatot hozott létre a műszaki tudomány és a gyakorlat között. A Műszaki Tudományok Osztálya az ő vezetése és irányítása alatt számos javaslatot dolgozott ki a kormányzat részére, egyebek között az iparfejlesztési tervet, amely jelentős mértékben járult hozzá a második ötéves népgazdasági és tudományos terv irányelveinek kialakításához.

Egész életének munkásságát a szocialista gazdaság adott viszonyainak legjobban megfelelő elméleti kérdések kidolgozásának és a helyes elméletnek megfelelő gyakorlati intézkedések megvalósításának szentelte.

Több kötetet kitevő tanulmányt írt a gazdaságpolitikai és tudományos munka elvi, gyakorlati és szervezeti kérdéseivel kapcsolatban, amelyek jelentős tudományos értéket képviselnek és nemzetközi viszonylatban is érdeklődést váltottak ki.

Dr. Barta István

Fokozat: II.

Az 1956. évben jelent meg "Rádiókészülékek és erősítők" c. tankönyve, amely mind színvonala, mind a feldolgozott anyag tekintetében messze túlhaladja a tankönyv méreteit és e területen a legkitünőbb kézi szakkönyvnek tekinthető. Ez az első magyarul megírt könyv, amely az erősítő és rádiótechnika elméleti és gyakorlati alapjait, az áramkörök elméletét, alkatrészek és készülékek gyártási kérdéseit, valamint technológiáját tárgyalja. Szerző a könyvben ismerteti saját kutatásai alapján a vasmagos transzformátorok által okozott törzítások meghatározási módszerét, a hangszóró méretezés új elvét, a különböző csillapítású és önfrekvenciájú csatolt körök általános viselkedésének vizsgálatát, az antennakörök méretezésének új módszerét, amely a méretezést a különböző antennák ohmosságától teszi függővé. Újszerű tárgyalásmódot alkalmazott az ellenemű erősítők vizsgálatánál, valamint az u.n. hangszinszabályozások viselkedésének meghatározásával kapcsolatban. Önálló levezetéssel meghatározta

a diódkondenzátor értékének a torzításokra vonatkozó hatását, eredeti közelítő képleteket alkalmazott a frekvenciamodulációs vevőkészülék egyik demodulátor-kapcsolásának, az u.n. aránydetektornak méretezéséhez és végül társ-szerzővel együttesen végzett munka eredménye a három és négykörös sávszűrők viselkedésének, valamint a hálózati egyenirányítókknak új vizsgálati, illetve méretezési módszere.

Barta István egyike azoknak, akik a Budapesti Műszaki Egyetemen 1949-ben szervezett gyengeáramu technika, illetve híradástechnika oktatását bevezették és rövid idő alatt ezt mind az elméleti, mind a gyakorlati munka tekintetében magas színvonalra emelte.

Dr. G i l l e m o t László

Fokozat: II.

1948-tól kezdődően a kormányzat törekvéseinek megfelelően és az MTA támogatásával, részben munkatársaival, kialakította a hazai titánfémelőállítás ma is érvényes népgazdasági programját. Mint a Budapesti Műszaki Egyetem Mechanikai-Technológiai Intézetének, valamint a Vasipari, majd a Fémipari Kutató Intézetnek vezetője az 1948-1956 időszakban - kezdetben az összes európai államokat megelőzve - nemzetközileg is értékelt munkásságával megalapozta, majd félüzemi kísérletekkel odáig fejlesztette a titánfém hazai ipari előállításának technológiáját, hogy ma a hazai alumíniumipar /bauxit-feldolgozás/ melléktermékeiben rejlő és mintegy 4000 t titán kinyerésére alkalmas ipari eljárás és a Fémipari Kutató Intézetben egy olyan kísérleti üzemszál áll rendelkezésre, amelynek nyitható reaktorai nemzetközi viszonylatban is újdonságot jelentettek és amelyekkel tonnás mennyiségben lehet titánfém szivacsos alakban előállítani. A titán-szivacsos ivkemencében olvasztással történő szokásos feldolgozásának hazai kiépítéséig munkatársaival együtt tanulmányozta és kialakította a titán-szivacs porkohászati feldolgozását és ipari /vákuumtechnikai ipari/ alkalmazhatóságát, valamint uttörő munkát végzett a népgazdaság szempontjából jelentős, titánnal ötvözött szerkezeti

acélok kidolgozása terén is. Mindezzel egy a nemzetközi fejlődés élvonalában álló új termék, az ipari titánfém hazai előállításának alapjait vetette meg.

Tudományos munkásságát tükröző publikáció az Acta Technicában, valamint az MTA Műszaki Tudományok Osztálya Közleményeiben jelentek meg.

P a n t ó Gábor

Fokozat: II.

1956-ban jelent meg "A rudabányai vasérc-vonulat földtani felépítése" c. munkája, amely Magyarország legfontosabb vasérc területének, az u.n. rudabányai vonulatnak rendkívül bonyolult földtani szerkezetére vonatkozóan több mint egy évtizedes, mélyreható, sokoldalú, korszerű és ötletes vizsgálatok eredményeit tartalmazza. Hazánkban alig van még egy területe, amely sztratifigrafiailag, petrografiailag, geokémiaileg, teleptanilag és tektonikailag ilyen sokoldalúan és egyenesen nyert volna feldolgozást. Az egyes érces kőzetek vizsgálatára szerző hazai viszonylatban új módszert vezetett be. Vizsgálatainak eredményeképpen a vasérces terület ma már Martonyitól Upponyig 130 km hosszúságban ismeretes. Ezek a vizsgálatok vetették meg alapját új rendszeres vasérc kutatásunknak, mely egyben lehetővé tette a költséges mélykutató furások eredményesebb kitűzését. A 637 oldalas nagyértékű ábrával, diagramokkal, tektonikai szelvényvel ellátott könyv magyar és francia nyelven a Földtani Intézet Évkönyve 44. köteteként jelent meg.

Korábbi tudományos tevékenysége főleg ércteleptan tárgyú, geológiai-kőzettani dolgozatokban tükröződik. 1940-ben az Akadémiai Értesítőben jelent meg "A csucsomi ércelőfordulások" c.

"Magyarország vasérc-
előfordulásokról" c. összefoglaló tanulmánya az algiri nemzetközi földtani kongresszus kiadványaként nyert publikálást. Intézeti kutatómunkájával kapcsolatban is dolgozta a Magyar Allami Földtani Intézet évi jelentéseiben látott napvilágot. Kiemelkedőbb munkája még a Tudományos Minősítő Bizottsághoz benyújtott "A rudabányai hegység földtani felépítése" c. doktori disszertációja /Földtani Intézet Évkönyve, 44.köt. 2 füzet/

VII. Osztály.

S z a b ó Zoltán
Fokozat: I.

A kémiai folyamatok mechanizmusának felderítésére vonatkozó kutatásai, valamint a magyar reakciókinetikai kutatási irány kifejlesztésében szerzett érdemei. Kidolgozta a szabad gyökök stabilizációjának elvét és felállította a négylépcsős mechanizmus elméletét.

A homogén katalízis és inhibíció elméletét jelentékeny mértékben fejlesztette a szabad gyökök stabilizációjának elve. Ez a részletes számításokkal alátámasztott elv megkönnyíti a reakciók helyes mechanizmusának felderítését, amint azt a Cl_2O bonyolult bomlási mechanizmusának tisztázása is bizonyítja.

Az összetett reakciók kinetikájának megoldására kidolgozott négy-lépcsős mechanizmus azáltal egyszerűsíti le a mechanizmus tisztázásához szükséges differenciál-egyenletek bonyolult rendszerét, hogy az elemi reakcióösszetevőket 4 kategóriába /lépcsőbe/ sorolja és kimutatja, hogy minden lépcsőben elegendő egy folyamat figyelembevétele. Ezáltal az egész folyamat két differenciálegyenlettel írható le. Az eljárás igen értékes a bonyolultabb reakciók egyes lépéseinek kémiai szempontból való tisztázására.

E r d e y László
Fokozat: I.

Erdey László akadémikus újabb tudományos munkásságából kivált-képpen termogravimetriai vizsgálatai és az e téren elért fontos eredményei emelkednek ki.

Különösen jelentős és merőben új az u.n. derivatív termogravimetriai eljárás kidolgozása és ennek a differenciál-termikus analízissel való kapcsolása. Erdey akadémikus és munkatársai olyan metodikát dolgoztak ki, mely lehetővé teszi az említett D.T.G. és D.T.A.- görbék valamint a T.G.- görbe egyetlen mintába való egyidejű felvételét; minthogy a hőmérsékletet magában a mintában regisztrálják, a görbék hőmérsékletmenet szempontjából kongruensek s így közvetlenül értékelhetők.

Az új módszerrel Erdey akadémikus máris igen nagy horderejű eredményeket ért el és pedig analitikai csapadékok szerkezetének és összetételének, valamint vegyületek kristályszerkezet-változásának tanulmányozása, nemkülönben analitikai feltárási és egyéb reakciók vizsgálata során.

dr. M e s t e r László
Fokozat: II.

Az utolsó 4 évben 58 dolgozatban számolt be tudományos munkásságának eredményeiről. Munkásságának középpontjában a formazán reakcióval történő szénhidrát-kémiai szerkezet kutatás áll.

Előállította a cukrok új nitrogéntartalmu származékait a cukorformazánokat, majd azokból a cukor tetrazoliumvegyületeket és a tioaldonsav-fenilhidrazidokat. Előbbiek mint biológiai indikátorok, utóbbiak mint az antituberkulotikumok új csoportja bizonyultak jelentősnek. A formazánreakció alkalmazásával sikerült tisztázni a cukorfenilhidrazonok és cukorosazonok sokat vitatott szerkezetének kérdéseit. Módszert dolgozott ki az aldozok azonosítására formazánjaik alakjában a fenilhidrazonok izolálása nélkül. Perjodsavval oxidált cukrok és poliszaharidok szerkezetét felderítette a formazán reakcióval. Előállította poliszaharidok élénk vörös színű formazánjait. Elektromikroszkópos vizsgálatok céljára előállította azok réz-és urán komplexeit. Perjodátformazán módszerrel felderítette az antraxpoliszaharid-szerkezetét, ami érdekes összefüggésekre vezetett e vegyület szerkezeté serológiai hatása között. A cukorosazonok mutarotációjának új értelmezését adta. Előállította carboxil tartalmu, továbbá nitrogéndioxiddal és ózonnal oxidált cukrok és poliszaharidok formazánjait és tetrazolium vegyületeit. Mester László nemcsak számos új, elméleti és gyakorlati szempontból jelentős cukorszármazékot állított elő, hanem új módszerrel gyarapította a szénhidrátkémiai szerkezetkutatást, mely a cukorkémia legkülönbözőbb területein igen termékenynek bizonyult.

Biológiai csoport.

dr. Z i m m e r m a n n Ágoston
Fokozat: I.

Dr. Zimmermann Ágoston, az MTA rendes tagja, egész életében az összehasonlító morfológia területén kifejtett munkásságáért Kossuth-díjra javasolja a Biológiai Csoport. Zimmermann Ágoston egész generációt nevelt fel Magyarországon az állatorvostan számára az összehasonlító morfológia területén. Számos könyve jelent meg. Valamennyi dolgozatában megnyilvánul biológiai szemlélete, a genetikai összehasonlító és funkcionális nézőpont.
1957. decemberében lesz 82 éves és a Magyar Tudományos Akadémiának ma is rendes tagja.

dr. D u d i c h Endre
Fokozat: I.

dr. Dudich Endre egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja a magyar szisztematikai zoológiai tudományoknak legkiválóbb hazai képviselője. Rendkívül gazdag irodalmi munkássága mindenki előtt ismeretes. Dudich Endre nemcsak kitűnő kutató, szorgalmas író és filozófiailag képzett rendszerező, hanem mint a magyarországi szisztematikai kutatók céltudatos nevelője is elévülhetetlen érdemeket szerzett. Rendszeres átfogó és nagyvonalúan tervszerű munkájáról tanuskozik a "Magyarország állatvilága" című kiadványsorozat, amelynek ő volt a megindítója, ő a szervezője s az ő nevelése során kikerült zoológus gárdán keresztül szinte a szerzője és szerkesztője.

Budapest, 1957. február 2.